

Zorg rondom de geboorte:

Geboorte

Geboortehulp

Nazorg

Lammersterfte en diarree

Verstoten en overwennen

Prolaps

Aflammen

Geboorte

In de laatste weken van de dracht uieren de oeien op en is de kling rood en opgezwollen. De lammeren kunnen vanaf 142ste dag van de dracht geboren worden. Gemiddeld dragen oeien 145 dagen.

Zorg ruim van tevoren voor een vertrouwde lamomgeving, voldoende bewegingsruimte en plaats oeien in groepen gelijksoortige dieren. De geboorte begint met het openen van de baarmoedermond onder invloed van voorweeën.

Duidelijke gedragsveranderingen zijn afzondering, onrust, regelmatig liggen en weer staan, rondraaien, krabben met voorpoten, kreunen en af en toe een buikpers. Sommige oeien

verraden zich doordat ze geen of een deel van het krachtvoer opnemen. De ontsluiting kan enkele uren duren. Als de baarmoedermond volledig ontsloten is begint de uitdrijving. Niet alle oeien vertonen duidelijke gedragsveranderingen. Bij de uitdrijving worden de twee vliezen die om het lam heen liggen als eerste naar buiten en/of kapot geperst. De waterblaas komt als eerste, gevolgd door de pootjesblaas. De oeien liggen op hun zij met gestrekte poten, kreunen, knarsetanden en hebben regelmatig weeën die toenemen in kracht. Het lam schuift daardoor steeds verder naar buiten. De geboorte van alle lammeren kan een half tot enkele uren in beslag nemen.

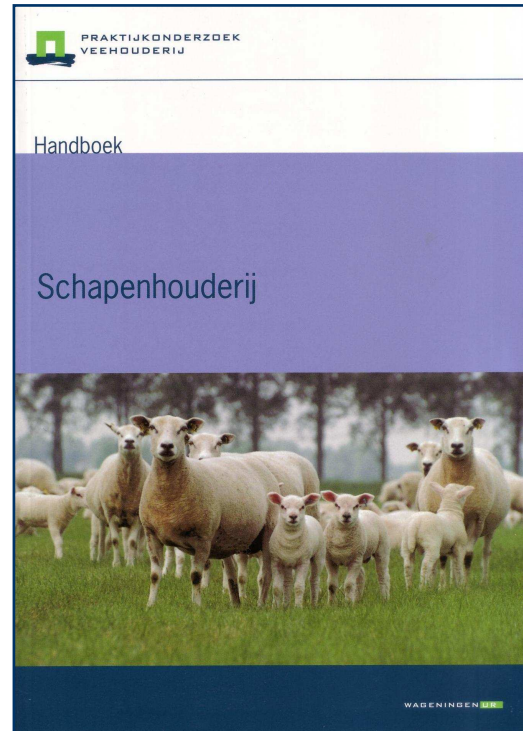
Geboortehulp

Geboortehulp is nodig als de ontsluiting niet tot stand komt of een uur na het zichtbaar worden van de blazen nog niets is geboren. De ontsluiting is van buitenaf te bevorderen door het gaatje in de baarmoedermond rustig op te rekken. Te zware lammeren en afwijkende liggingen zijn de belangrijkste geboorteproblemen. Te zware lammeren kunnen zonodig met een keizersnede worden gehaald. Als het lam niet met de kop vooruit op de voorpoten ligt, is sprake van een afwijkende ligging. Lammeren die achterstevoren liggen (stuitligging) worden gewoon achterstevoren geboren. Teruggeslagen poten en kop moet men eerst goedleggen waarna men het lam naar buiten kan trekken. Een wegvallende kop kan met een verloskoordje, geplaatst achter de oren en onder (in) de bek van het lam, worden bijgestuurd en in de geboortegang worden getrokken. Lammeren die op de rug liggen moet men eerst draaien. Werk bij de hulpverlening zo hygiënisch mogelijk, ontsmet vooraf je handen en het verloskoordje en maak gebruik van glijmiddel.

Als het lam geboren is, verdient de ademhaling de eerste aandacht. Verwijder meteen na de geboorte het geboorteslijm uit de neus en bek van het lam. Kijk vervolgens of het lam goed ademhaalt. Acute ademnood gaat meestal gepaard met een kromtrekkende rug, een naar beneden trekkende kop en het strekken en slaan van de achterpoten. Maar lammeren met ademnood kunnen zich ook helemaal slap houden. Door koud water over de kop en hals te gieten gaat een lam soms ineens ademen. Bij acute ademnood moet vastzittend geboorteslijm uit de luchtwegen worden geslingerd. Pak het lam daarvoor bij de achterpoten en slinger het dier enkele keren heen en weer waarbij ter voorkoming van het doorknikken de nek en kop elke rugwaartse beweging in de andere hand wordt opgevangen. Begin met kunstmatige ademhaling als dit niet helpt. Leg daarvoor het lam op de rechterzij zodat de lever niet beschadigt en u de hartslag op het kale plekje achter de voorpoot in de gaten kunt houden. Houdt het bekje open. Til vervolgens het lam drie tellen op aan het bovenbeen en de achterste ribben om lucht in de longen te krijgen. Druk daarna twee tellen, niet te hard, de lucht weer uit de longen. Blijf dit herhalen totdat de ademhaling op gang komt.

Nazorg

Leg de lammeren na navelontsmetting meteen voor het ooi zodat een optimale moeder-lambinding ontstaat. De nazorg voor het ooi bestaat uit het in de benen helpen, een emmer met lauwwarm water, voldoende vers ruwvoer, het doortrekken van de spenen en uiercontrole. Geef oeien die zwaar hebben gelamd een antibiotica-injectie of plaats meteen na het laatste lam een antibioticastift in de baarmoeder. Een zware geboorte verhoogt de kans op het doodliggen van lammeren. Plaats de lammeren daarom zonodig tijdelijk zichtbaar apart. Als tijdens de geboorte ernstige bloedingen zijn ontstaan is het verstandig de dierenarts te vragen om hormoonbehandeling die de baarmoeder versneld laat samentrekken. Een ernstige bloeding is te herkennen aan de donkerrode bonken gestold bloed dat zich handenvol in de geboorteweg ophoopt. Controleer of de nageboorte afkomt. Als dat na 12 uur nog niet het geval is moeten de

zichtbare stukjes al draaiend voorzichtig worden losgetrokken. Behandel deze oeien ter voorkoming van baarmoederontsteking met antibiotica.

Let bij het lam op naar binnen gekrulde oogleden. De haartjes hierop veroorzaken een oogontsteking die herkenbaar is aan de wit tot rode troebeling op het oog en nadat het lam is opgedroogd aan de tranenvloed. Deze aandoening is een gevolg van een erfelijk te ruim ooglid. Als het niet uit zichzelf herstelt, is dit eenvoudig te verhelpen, door het naar binnen gekrulde ooglid naar buiten te draaien en daarna stevig op de benige onderrand van de oogkas te kneuzen. Hierdoor zwelt het ooglid en krult niet meer opnieuw naar binnen.

Als dit niet lukt kan men een speciaal krammetje op de huidplooi dwars op ooglid plaatsen. Na herstel kunnen de krammetjes worden verwijderd. Niet behandelen kan leiden tot blijvende blindheid.

Sterfte pasgeboren lammeren

De belangrijkste oorzaken van uitval van pasgeboren lammeren zijn onderkoeling, onvoldoende biestopname en navelinfecties. Warmteverlies en onvoldoende biestopname kunnen leiden tot onderkoeling. Lammeren die buiten of bij lage buitentemperaturen binnen worden geboren, lichte lammeren en zwaar geboren lammeren lopen meer kans op onderkoeling. Een snelle biestopname en het vlot opdrogen werken preventief.

Maak zonodig gebruik van een warmtelamp en stimuleer het drooglikken. Geef biest via een sonde als ze niet kunnen drinken. Roep een dierenarts als lammeren het kopje niet meer omhoog kunnen houden.

De biest bevat antistoffen die het lam nodig heeft om te overleven. De antistoffen blokkeren giftige stoffen, maken ziekteverwekkers onschadelijk en kunnen de darmwand passeren totdat het lam anderhalve dag oud is. De eerste biest bevat de meeste antistoffen. Zorg daarom dat alle lammeren hier hun deel van krijgen. Het laten drinken van biest geeft een uur eerder bescherming dan verstreking via een sonde.

Dus: hoe eerder de lammeren biest opnemen, hoe beter! Oeien kunnen om verschillende redenen onvoldoende biest hebben. Controleer daarom of ze voldoende hebben voor al hun lammeren en geef de lammeren waar nodig zo snel mogelijk (extra) biest van oeien die dezelfde dag hebben gelamd of biestvervangers. Eén zakje kunstbiest is voldoende voor een lam van circa 4 kg. Zwaardere lammeren hebben meer nodig. Koeienbiest kan lammeren ziek maken en geitenbiest bevat minder voedingsstoffen.

Het apart plaatsen van moeder met lammeren in een kraamhokje meteen na de geboorte bevordert de moederlambinding en daardoor de biestopname. Knip de overtollige wol bij de uier weg zodat alle lammeren goed bij de spenen kunnen. Voldoende biest bevordert ook het afkomen van het darmpek. Darmpekverstoppingen leiden meer dan eens tot sterfte en zijn soms op te heffen door darmspoelingen en lichte buikmassage.

De navel is een wond waardoor ziekteverwekkers kunnen binnendringen. Uit navelinfecties lan binnen enkele uren buikvliesontsteking ontstaan en bloedvergiftiging binnen 3 dagen. In het ergste geval treden hersen(vlies) en gewrichtsontstekingen op. De eerst genoemde infecties zijn meestal fataal. Lammeren met hersen(vlies)- en gewrichtsontstekingen kunnen mits op tijd behandeld met antibiotica wel gered worden, maar groeien later slecht. Naast een goede biestopname dragen een goede hygiëne in de lamstal en tijdens de geboorte, navelontsmetting en voldoende schoon droog strooisel in het kraamhok bij aan het voorkomen van navelinfecties. Behandel de navel meteen nadat de ademhaling goed op gang is gekomen (voor het drooglikken en de biestverstreking) met jodiumtinctuur of een ander geschikt ontsmettingsmiddel. Vermijd daarbij en later bij de biestverstreking zoveel mogelijk het contact met de handen. Kort te lange navelstompen vooraf in tot 4 á 6 cm. Laat de oeien in een schone omgeving lammen en verwijder telkens zorgvuldig vruchtwater, vruchtvliezen en nageboorten uit de lamstal.

Diarree

• Herkenning

Diarree ontstaat door een te grote vloeistof opname door het lam, een te geringe vloeistofopname in de darm of vloeistofafgifte door de darm. Combinaties komen ook voor. De belangrijkste veroorzakers van diarree bij lammeren in de eerste levensdagen of weken zijn de verschillende E. coli bacteriën. Coccidiose veroorzaakt pas op oudere leeftijd diarree. De kans op coli-diarree is op het einde van het lamseizoen het grootst doordat de besmettingsdruk in de stal, onder invloed van de stijgende buitentemperaturen is opgelopen. Lammeren die in de wei worden geboren, hebben door een lage besmettingsdruk vaak geen last van coli-diarree. De diarree kan verschillen van kleur en geur en kan slijm of bloed bevatten. De staart en de achterhand zijn bevuild. Andere ziekteverschijnselen zijn koorts, darmgeluiden, uitdrogingsverschijnselen (huidplooien), tandenknarsen, een verminderde eet- en drinklust, sufheid en persdrang. Sommige drinken juist veel. De lammeren zijn slap en liggen veel of lopen rond met een opgetrokken, gespannen buik en kromme rug. De gevolgen zijn ernstiger en het verloop is acuter naarmate de lammeren jonger zijn. In ernstige gevallen is het gewichts- en vochtverlies zo hoog dat bloedindikking, nierbeschadiging en verzuring optreden waaraan veel lammeren sterven. Lammeren bij melkrijke oeien kunnen door het grote biest- en melkaanbod voedingsdiarree krijgen. Controleer of het ontlasten niet wordt belemmerd doordat het staartje zit vastgeplakt. Lammeren aan de lambar hebben vaker diarree door een verkeerde melkverstreking, een hogere besmettingsdruk en minder weerstand omdat juist de lichtere lammeren aan de bar worden geplaatst.

- *Preventie*

Bij het voorkomen van bacteriële infecties staan een goede biestverstrekking en navelontsmetting voorop. Een droog ligbed door regelmatig te strooien en een fris stalklimaat dragen bij aan het laag houden van de besmettingsdruk op stal. Elke natte plek is er één teveel! Het preventief behandelen van niet zieke koppelgenoten is niet nodig. Ter voorkoming is het wel uiterst zinvol om de andere oaien te laten lammen op een plaats waar nog niet eerder oaien hebben gelamd. Bij kunstmatig opgefokte lammeren is het van belang dat de kunstmelk in de juiste oplosverhouding wordt aangemaakt. Verstrek geen grote hoeveelheden en te koude of te warme melk.

Boven de 38°C is de stremming in de lebmaag verstoord. Daarnaast is het belangrijk dat het drinkmateriaal steeds goed gereinigd wordt om bacteriële diarree infecties te voorkomen.

- *Behandeling*

Het op tijd opsporen en behandelen is van levensbelang en geeft betere herstelkansen. De behandeling bestaat uit het wegnemen van de ziekteverwekker met het meest geschikte antibioticum en het opheffen van het vochttekort met een elektrolytendrank. Lammeren die bij de moeder zuigen hoeven daar meestal niet bij vandaan. Bij barlammeren die aan de diarree zijn, kan men de kunstmelk afwisselen met een elektrolytendrank.

Maak zonedig gebruik van een maagsonde. De voerbenuiting van lammeren die diarree hebben gehad, is meestal blijvend verminderd. Deze lammeren hebben op latere leeftijd bij een verhoogde vochtopname eerder diarree.

Verstoten en overwennen

Te weinig melk voor alle lammeren is de voornaamste reden om de jonge dieren over te leggen naar een andere ooi. Andere redenen zijn sterfte van de moeder, verstoten en het opbreken van eenlingen zodat die oaien eerder kunnen worden afgevoerd. Probeer lammeren die verstoten worden in eerste instantie bij hun eigen moeder te houden door ze alle kans te ontnemen om onderscheid te maken. Plaats de lammeren daarom enkele dagen apart en laat ze niet ruiken tijdens de drinkbeurten. Een hond voor het kraamhok werkt in deze gevallen vaak goed.

Overleggen kan op verschillende manieren die met elkaar gemeen hebben dat het ooi geen verschil ruikt tussen haar eigen lam en het adoptielam.

Het meeste succes mag men verwachten als de lammeren op dezelfde dag zijn geboren en men kans ziet om het adoptielam eerst aan te bieden door het eigen lam tijdelijk weg te houden. Voorwaarde daarbij is wel dat de pleegmoeder zelf één lam brengt. Door het voelen naar een niet bestaand tweede lam denkt het ooi dat ze twee lammeren krijgt. Bekende trucjes die bijdragen aan een vlotte acceptatie: het adoptielam insmeren met vruchtwater en biest, beide lammeren goed tegen elkaar aanwrijven en de poten binden totdat ook het eigen lam vlot loopt. Naarmate het leeftijdsverschil toe neemt, neemt de kans op succes af. Vermijd bij het overwennen zoveel mogelijk de roep tussen het adoptielam en de echte moeder. Oaien die zelf niets hebben, zijn vlak na de geboorte eerder bereid een lam aan te nemen.

Lijfbieden

- *Herkenning*

Bij lijfbieden komt aan het einde van de dracht of na het aflammen een deel van de vaginawand of de baarmoedermond uit de schede zakken. Dit noemen we ook wel prolaps. Naarmate de dracht vordert neemt het lijfbieden toe en stijgt de kans op verwonding, infectie en persdrang. Persdrang kan in het uiterste geval leiden tot vroeggeboorten of sterfte. Oorzaken van lijfbieden kunnen zijn opgerecht(e) ophangbanden, spier- en bindweefsel door eerdere (zware) geboorten, een zware dracht, erfelijke aanleg, te weinig ontwikkeling, een hellende ligplaats, te weinig beweging, te kort couperen of voedingsfouten. Daarnaast lopen zwaar gelamde (jonge) oaien wanneer ze blijven persen een verhoogde kans op lijfbieden.

- *Behandeling*

Duw de uitgestulpte delen na grondige ontsmetting terug. Een verhoogde achterhand maakt de klus eenvoudiger. Met een ingebrachte, ontsmette plastic lepel die aan de wol wordt vastgemaakt, is het naarbuiten gestulpte deel op zijn plaats te houden. Bij aanhoudende persdrang werkt een lepel niet en bestaat de kans dat de lepel door de vaginawand heen wordt geperst. De schede moet dan worden gehecht. De aangebrachte lepel of hechtingen moeten als de geboorte begint worden verwijderd. Behandel lijfbieders ter voorkoming van geboorteweginfecties en baarmoederontsteking met antibiotica. Het herstel hangt af van de omvang en de duur van het lijfbieden.

- *Preventie*

Oaien die lijfbieden doen dat in de regel in het jaar daarop in ernstigere mate en kunnen beter worden opgeruimd. Als erfelijkheid de oorzaak is, is het verstandig om geen nakomelingen van lijfbieders aan te houden. Fok geen te kleine oaien en zorg voor voldoende ontwikkeling.